МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

ВІСНИК

Східноукраїнського національного університету імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

№ 6 (276)
2022

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Київ 2022

ВІСНИК
СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

№ 6 (276) 2022

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
ЗАСНОВАНО У 1996 РОЦІ
ВИХІД З ДРУКУ - ДВАНАДЦЯТЬ РАЗІВ НА РІК
Засновник
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
Журнал зареєстровано в Міністерстві юстиції України
Свідоцтво про державну реєстрацію **серія КВ № 15607-4079ПР від 18.08.2009 р.**

VISNIK
OF THE VOLODYMYR DAHL EAST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY

№ 6 (276) 2022

THE SCIENTIFIC JOURNAL
WAS FOUNDED IN 1996
IT IS ISSUED TWELVE TIMES A YEAR
Founder
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
Registered by the Ministery of Justice of Ukraine
Registration **Certificate** **KB № 15607-4079ПР dated 18.08.2009**

Журнал включено до Переліків наукових фахових видань України (Наказ МОН № 886 02.07.2020 р.), (Наказ МОН №1188 24.09.2020 р.), (Наказ МОН №157 від 09.02.2021 р.) в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з технічних (122, 131, 132, 133, 141, 151, 161, 273) та економічних (051, 073, 075) наук відповідно.

Журнал включено до Міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus International (ICV 2018: 59.34).

ISSN 1998-7927(print)
ISSN 2664-6498 (online)

Головна редакційна колегія:

Поркуян О.В., докт. техн. наук (голова редакційної колегії),

Галгаш Р.А., докт. екон. наук, (заступник голови редакційної колегії),
Кудрявцев С.О., канд. техн. наук, (заступник голови редакційної колегії),
Білобородова Т.О. канд. техн. наук,
Глікіна І.М., докт. техн. наук,
Грицюк В.Ю., канд. техн. наук,
Д'яченко Ю.Ю., докт. екон. наук,
Ковтанець М.В., канд. техн. наук,
Кравченко К.О., канд. техн. наук,
Лория М.Г., докт. техн. наук,
Могила В.І., докт. техн. наук,
Носко О.П., канд. техн. наук,
Проказа О.І., канд. техн. наук,
Семененко І.М., докт. екон. наук,
Сергієнко О.В., канд. техн. наук,
Скарга-Бандурова І.С., докт. техн. наук,
Целіщев О. Б., докт. техн. наук

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Івченко Є.А.
Рекомендовано до друку Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Протокол № 5 від 20 грудня 2022 р.)

Матеріали номера друкуються мовою оригіналу.

© Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2022
© Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 2022

З М І С Т

Спеціальність 051

Галгаш Р.А., Семененко І.М., Білоус Я.Ю., Івченко Ю.А.
РОЗРОБКА ПРИКЛАДНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ 5

Корсунова К.Ю.
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДОСЛІДЖЕННІ РИНКУ ТА ЗАПУСКУ РЕКЛАМНИХ КАМПАНІЙ: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОГО МАРКЕТИНГУ 13

Кудріна О. Ю., Шишенко І. В.
ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 20

Кулаков Є. В., Кушал І. М.
ПОДАТКОВА ОБІЗНАНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА, ЯК РУШІЙНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ 26

Курцев О.Ю., Кощеєва Д.О.
РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ: ВИДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ 31

Manukhina M.Y., Tatsii I.V.
FORWARDS AS ONE OF THE MAIN INVESTMENT INSTRUMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE 37

Мельнік М.А.
ІНКЛЮЗИВНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ВІЙНИ 44

Птащенко О.В., Сохацька О.М.
ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ 50

Шевченко І. О.
СИСТЕМА ЦИФРОВОЇ ТОРГІВЛІ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ МОДИ 55

Спеціальність 073

Добрунов С.С.
ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В АРТ-БІЗНЕСІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ 61

Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Е.В.
ОЦІНКА ВПЛИВУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ВИБІР СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 67

Чорна О.Ю., Христенко Л.М., Івченко Ю.А.
АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОХОЛДИНГІВ У ВИЗНАЧЕННІ НАПРЯМІВ ЇХ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ 75

CONTENTS

Speciality 051

Halhash R.A., Semenenko I.M., Bilous Y.Y., Ivchenko Y.A.
DEVELOPMENT OF AN APPLIED APPROACH TO THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINE TERRITORIAL COMMUNITIES 5

Korsunova K.Y.
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MARKET RESEARCH AND LAUNCHING ADVERTISING CAMPAIGNS: EFFECTIVE METHODS AND ETHICAL ASPECTS FOR INTERNATIONAL MARKETING 13

Kudrina O.Yu., Shyshenko I.V.
ECONOMIC POLICY OF REGULATION OF THE DIGITIZATION PROCESS 20

Kulakov Y. V., Kushal I. M.
TAX AWARENESS OF THE SOCIETY AS A DRIVING FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF E-DEMOCRACY 26

Kurtsev O.Y., Koshcheeva D.O.
REGULATION OF INTERNATIONAL TRADE: TYPES AND TOOLS 31

Manukhina M.Y., Tatsii I.V.
FORWARDS AS ONE OF THE MAIN INVESTMENT INSTRUMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE 37

Melnik M.A.
INCLUSIVE POLICY OF THE STATE DURING THE WAR 44

Ptashchenko O.V., Sokhatska O.M.
PECULIARITIES OF LOGISTICS ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION 50

Shevchenko I. O.
DIGITAL TRADING SYSTEM IN THE GLOBAL FASHION MARKET 55

Speciality 073

Dobrunov S.S.
FORMATION OF BUSINESS PROCESSES IN ART BUSINESS AS A TOOL OF POST-WAR RECOVERY IN UKRAINE 61

Kostyrko L.A., Solomatina T.V., Chernodubova E.V.
ASSESSMENT OF THE INFLUENCE OF FINANCIAL POTENTIAL ON THE CHOICE OF THE DEVELOPMENT STRATEGY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES 67

Chorna O.Y., Khrystenko L.M., Ivchenko Y.A.
DIAGNOSTIC ASPECTS OF THE ECONOMIC SECURITY OF AGROHOLDINGS IN DETERMINING THEIR STRATEGIC DEVELOPMENT DIRECTIONS 75

DOI: https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-276-6-5-12

УДК 332.146.2.012.35

РОЗРОБКА ПРИКЛАДНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Галгаш Р.А., Семененко І.М., Білоус Я.Ю., Івченко Ю.А.

DEVELOPMENT OF AN APPLIED APPROACH TO THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINE TERRITORIAL COMMUNITIES

Halhash R.A., Semenenko I.M., Bilous Y.Y., Ivchenko Y.A.

В даній статті пропонується прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку, який буде втілювати сукупність прийомів та способів впливу на розвиток територіальних громад. Для розробки та впровадження прикладного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад враховано основні завдання функціонування системи управління територіальної громади, серед, яких найголовнішими є забезпечення розвитку територіальної громади у сфері економіки та фінансів, адміністративних послуг та в соціальній, освітній, медичній, житлово-господарській, культурній сферах тощо, що повинно втілюватись у результатах організаційно-економічного забезпечення розвитку. Запропонований прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад передбачає взаємодію територіальних громад, як організаційно-економічної системи, з зовнішніми інституціями, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку територіальних громадшляхом надання експертної, консультаційної, фінансової, матеріальної та нематеріальної допомоги.

В статті подано змістовну характеристику елементів організаційної та економічної підсистем організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад, що дало змогу сформулювати очікувані результати від реалізації запропонованого підходу за сферами розвитку територіальних громад. Зазначено, що сучасні виклики зумовлюють наявність у фахівців органів управління територіальних громадвідповідних професійних знань щодо управління фінансами та ресурсами територіальних громад, оцінювання потреб, спроможності та потенціалу територіальних громадв наданні соціально-економічних послуг, вміння визначити сильні сторони та сфери для вдосконалення, аналізувати та прогнозувати потреби у сферах розвитку громади, розробляти плани вирішення соціально-економічних проблем на засадах цілісного та системного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад. Тому прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад стане корисним для використання органами місцевого самоврядування, оскільки саме в межах їхніх функціональних обов'язків знаходиться забезпечення розвитку місцевих територіальних громад.

Ключові слова: *розвиток, територіальна громада, організаційно-економічне забезпечення, підсистема, прикладний підхід.*

Постановка проблеми. Останніми роками внаслідок суттєвих структурних змін у світі та зміни структури промисловості відповідні зміни та трансформації відбуваються і у вітчизняній економіці. При цьому відповідної модернізації потребують більшість традиційних галузей виробництва, іноді ці процеси пов'язані навіть з ліквідацією підприємств та цілих підгалузей, що, хоча і призводить до послаблення позицій вітчизняної промисловості в короткостроковому періоді, але в цілому є позитивним чинником щодо перспектив подальшого розвитку більш економічно ефективних видів діяльності.

Слід зазначити, що існуюча криза у сфері традиційного виробництва для регіонів, в структурі економіки яких переважають індустріальний уклад, була значно підсилена воєнним вторгненням РФ в Україну починаючи ще з 2014 року, але участь у складних геополітичних процесах та переорієнтація економіки на досвід провідних країн світу слід вважати певним стимулом для розвитку регіонів.

Сьогодні Україна вже є повноцінним учасником міжнародних відносин, а в середині країни відбулись трансформаційні зрушення, які пов'язані з остаточним встановленням нового адміністративно-територіального устрою та відповідним перерозподілом повноважень відповідно до завершення процесу децентралізації. Ці зміни насамперед стосуються формування нових організаційних та економічних механізмів управління на рівні територіальних громад та повинні базуватися на цілісному та

системному прикладному підході до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад (ТГ).

Мета статті полягає у розробці прикладного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад України.

Аналіз досліджень і публікацій. В науковій літературі існують різноманітні трактування поняття "організаційно-економічного забезпечення" та містять різні змістовні характеристики, що пояснюється специфікою досліджень різних авторів-науковців таких як Садеков А., Цурик В., Шилова О., Довгань Л., Лулукало О., Пономарьова Г. та інші. Найпоширенішими є визначення Садекова А., Цурик В.: "Система адаптації суб'єктів підприємництва до умов зовнішнього середовища, орієнтовану на пошук і реалізацію можливостей підприємств, що забезпечать сталий розвиток та виживання підприємств у період трансформаційної економіки" [1]; Шилової О.: "Процес управління для досягнення мети розвитку шляхом реалізації системи цілей підприємства як результату використання його ресурсів" [2] тощо. З наведених визначень видно, що дослідження науковців були спрямовані на забезпечення розвитку підприємства. У той же час організаційно-економічному забезпеченню розвитку територіальних громад України приділено не достатньо уваги з боку науковців.

Виклад основного матеріалу. Економічні процеси та реформування економіки стимулюються бажанням до євроінтеграції, на шляху до якої цілком зрозумілим став процес та логіка децентралізації. Євроінтеграційні процеси та децентралізація в Україні стали певними організаційними механізмами для виходу з зазначеної кризи, оскільки відбувалась передача максимальної кількості функцій на місцевий рівень, з метою забезпечення повноваженнями саме тих органів які зможуть їх реалізувати, та які знаходяться "безпосередньо біля людей". За своєю сутністю децентралізація означає такий організаційний "спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість з них передається з рівня центральних органів на рівень нижчий і стає власними завданнями та повноваженнями органів нижчого рівня" [3, с. 9]. Це означає, що прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад стане корисним для використання органами місцевого самоврядування, оскільки саме в межах їхніх функціональних обов'язків знаходиться забезпечення розвитку місцевих територіальних громад.

Слід зазначити, що йдеться саме про прикладний підхід, який на відміну від концепції (яка має більш теоретичний характер), надає "сукупність прийомів та способів впливу" на певний об'єкт [4]. Концепція організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ була нами запропонована в науковій праці [5], де було розглянуто сукупність поглядів, способів розуміння, тлумачення досліджуваного предмету – організаційно-економічного забезпечення розвитку та відповідно було запропоноване власне розуміння сутності та структури організаційно-економічного забезпечення розвитку тощо. З урахуванням цього, в даній статті пропонується прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку, який буде втілювати сукупність прийомів та способів впливу на розвиток територіальних громад.

Для розробки та впровадження прикладного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ слід враховувати основні завдання функціонування системи управління ТГ, серед, яких найголовнішими апріорно можна вважати забезпечення розвитку ТГ у сфері економіки та фінансів, адміністративних послуг та в соціальній, освітній, медичній, житлово-господарській, культурній сферах тощо, що повинно втілюватись у результатах організаційно-економічного забезпечення розвитку.

Виходячи з визначеної нами в науковій праці [5] сутності організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ, прикладний підхід повинен ґрунтуватися на таких основних принципах: організаційної ефективності, економічної доцільності, партисипативності в управлінні, прозорості та інклюзивності. Для досягнення цілей та ефективного управління розвитком ТГ, відповідно до виділеної раніше організаційної та економічної підсистеми [5] пропонується розглядати такі складові запропонованого підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад України (рис. 1).

Запропонований прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ передбачає взаємодію ТГ як організаційно-економічної системи з зовнішніми інституціями, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку ТГ шляхом надання експертної, консультаційної, фінансової, матеріальної та нематеріальної допомоги. Крім того, процеси, які відбуваються всерединіТГ, як організаційно-економічної системи, пов'язані з використанням певної сукупності прийомів та способів управлінського впливу на об'єкти управління, ефективність якого проявляється у підвищенні якісних показників життя населення громади, як результат розвитку відповідних соціально-економічних сфер діяльності ТГ.

Отже, нами запропоновано прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ, який на відміну від інших враховує вплив зовнішніх інституцій, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку ТГ при розробці та застосуванні управлінського впливу в організаційній та економічній підсистемах ТГ, застосування якого дає змогу підвищити результати розвитку відповідних соціально-економічних сфер діяльності ТГ.

Як видно з рис. 1, значний вплив на ТГ як організаційно-економічну систему має підтримка зовнішніх інституцій, які представлено державними та обласними органами виконавчої влади, громадськими організаціями, Агенціями регіонального розвитку та іншими інституціями підтримки, науковими установами та міжнародними організаціями тощо. Призначення інституцій у сприянні організаційно-економічному розвитку ТГ подано в табл. 1.

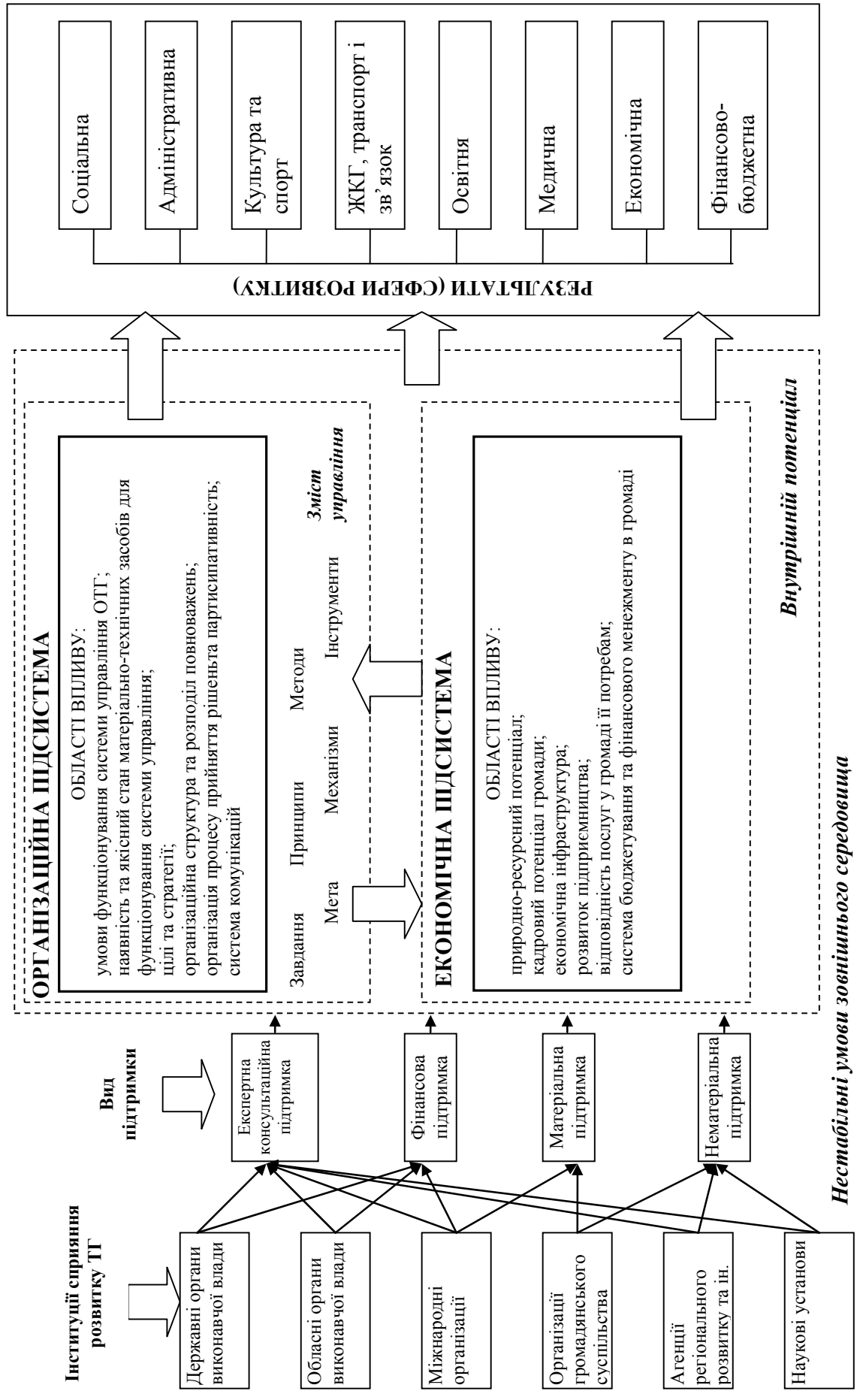

Рис. 1. Прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ

Таблиця 1

Призначення інституцій у сприянні організаційно-економічному розвитку ТГ

Інституції	Призначення
Державні органи виконавчої влади	Створюють умови для розвитку громад на державному рівні, формують та реалізовують державну політику щодо регіонального розвитку, зокрема соціально-економічного, розвитку підприємництва, промисловості, залучення інвестицій. Координують питання економічного і соціального співробітництва України з ЄС
Обласні органи виконавчої влади	Забезпечують виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку; залучають вчених, спеціалістів, представників громадськості, суб'єктів господарювання, їх об'єднання, наукові установи та консультативно-дорадчі органи для розгляду питань, що входять до компетенції місцевих державних адміністрацій, зокрема до розробки стратегії розвитку відповідних областей
Міжнародні організації	Надають підтримку та допомогу в різних сферах гуманітарного та соціально-економічного розвитку у вигляді матеріальної та нематеріальної підтримки, а також здійснюють різноцільову підтримку експертно-консультаційного характеру
Організації громадянського суспільства	Сприяють вирішенню проблем в громаді, об'єднують мешканців для просування спільних інтересів та відстоювання спільних цінностей, можуть надавати консультації в соціальній, економічній та юридичній сфері
Агенції регіонального розвитку та інші інституції підтримки	Допомагають об'єднувати зусилля державної, регіональної, місцевої влади, громадськості та приватного сектору для ефективного використання нових можливостей і ресурсів для розвитку об'єднаних територіальних громад
Наукові установи	Надають науково-технічні послуги, проводять фундаментальні та прикладні дослідження, в результаті яких надають пропозиції щодо виконання завдань та вирішення суспільних проблем шляхом розробки та впровадженні різних інновацій

Особливу і вагому роль, на нашу думку, в організаційно-економічному забезпеченні розвитку ТГ сьогодні для України відіграють саме міжнародні організації. В умовах жорсткого дефіциту економічних ресурсів, громади отримують експертну, консультаційну, матеріальну (гуманітарну), нематеріальну (у тому числі освітню) та фінансову підтримку від зовнішніх інституцій, зокрема від міжнародних організацій, діяльність яких спрямована як на допомогу у вирішенні проблем пов'язаних з війною на території України, так і на підтримку системи управління ТГ та організації надання адміністративних послуг населенню. Такі міжнародні організації як Організація Об'єднаних Націй, Червоного Хреста, Міжнародна організація з міграції тощо за підтримки урядів Японії, Великої Британії, Німеччини та ін., починаючи з 2015 року і по сьогодні здійснюють спільну діяльність, спрямовану на надання та забезпечення середньострокової і довгострокової допомоги з відбудови регіонів, що постраждали внаслідок воєнних дій РФ на території України. Зокрема, низка міжнародних проєктів спрямована на надання життєво необхідної гуманітарної допомоги населенню України, яке постраждало внаслідок війни та фінансової підтримки, в межах якої відбувалось надання грантів для започаткування або розширення власного бізнесу, що має суттєве значення для розвитку економіки ТГ. Отже, в контексті євроінтеграційних процесів нашої держави, надзвичайну роль у розвитку регіонів та громад України відіграє діяльність міжнародних організацій. Важливою є не тільки термінова й короткотермінова допомога від ЄС, а й підтримка системних змін в країні та, зокрема, організаційно-економічного розвитку на місцевому рівні.

В табл. 2 наведено змістовну характеристику елементів організаційної підсистеми організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ.

Прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ реалізується через функціонування організаційної підсистеми ТГ, основним завдання якої є ефективне стратегічне та безпекоорієнтоване управління ТГ з дотриманням принципів прозорості та партисипативності в управлінні та прийнятті рішень. Територіальна громада як організаційно-економічна система є відкритою, тобто перебуває під впливом зовнішнього середовища та змінює свій якісний стан. Зокрема, реакція системи управління супроводжується перетворенням її внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що в результаті приводить до розвитку громади. Процес організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ, з одного боку, полягає в тому, що залучення різних зовнішніх інституцій, наприклад, міжнародних організацій, Агенцій розвитку, державних та наукових установ тощо, які через відповідні інструменти впливають на внутрішні, а саме організаційну та економічну підсистеми ТГ, дають новий поштовх для розвитку. З іншого боку, сама система управління ТГ через ефективне використання внутрішніх наявних та зовнішніх залучених ресурсів забезпечує розвиток ТГ. Тому стабільного розвитку ТГ неможливо досягти без ефективного стратегічного управління та якісної розробки стратегічних програм розвитку ТГ.

Таблиця 2

Змістовна характеристика елементів організаційної підсистеми організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ

Елемент	Зміст
Умови функціонування системи управління ТГ	Наявність даних про громаду в повному обсязі та їх відкритість є важливою умовою для ефективного стратегічного планування та управління в ТГ, залучення міжнародних та інших інституцій до підтримки. У той же час, підвищення потенціалу громади та її конкурентоспроможності можливі за умови результативного управління ресурсами, для чого в громаді необхідна наявність управлінського потенціалу та відповідного кадрового резерву.
Наявність та якісний стан матеріально-технічних засобів для функціонування системи управління	Стан матеріально-технічних засобів та якість комунікаційних зв'язків для функціонування системи управління є пріоритетним чинником для результативного управління. Сучасні умови функціонування систем управління передбачають забезпечення виконавців необхідним сучасним обладнанням для зв'язку та наявність комфортних умов праці, що відповідають ергономіці (нові меблі, обладнання, сучасне програмне забезпечення, гарні умови праці тощо).
Цілі та стратегії	Зміст, та якість стратегії розвитку забезпечується на етапі підготовки на основі можливої експертної підтримки та залученням широкого кола стейкхолдерів до обговорення стратегій розвитку. Стратегія повинна враховувати інтереси всіх мешканців та стейкхолдерів, відповідати сучасним умовам та потребам громади, а також перспективам розвитку. Місія, стратегічні та операційні цілі повинні бути добре структурованими, корелювати з планом заходів та реальними потребами та пріоритетами громади, а також з обласною та національною стратегією розвитку.
Організаційна структура та розподіл повноважень	Оргструктура та повноваження системи управління повинні відповідати зовнішнім функціям. Організаційна структура управління та механізми її оновлення і актуалізації повинні бути якісними та чітко формалізованими, що виявляється у наявності сформованої оргструктури з якісним розподілом повноважень між функціональними підрозділами та посадовими особами місцевого самоврядування.
Організація процесу прийняття рішень та партисипативність	Наявність інструментів та механізмів партисипативної демократі (громадська рада, молодіжна рада, бюджет участі, система електронних петицій та запитів, публічні обговорення тощо), а також орієнтація системи управління на безпеку в громаді є важливою умовою для ефективності функціонування системи ухвалення рішень. У той же час, важливе значення має не тільки формальна наявність інструментів локальної демократії, а активне використання цих інструментів та механізмів, для чого мають бути створені умови для активної громадськості, зокрема швидка реакція на запити громади щодо створення та впровадження інструментів партисипативності та наявність площадок для публічного обговорення.
Система комунікацій	Головною характеристикою системи комунікацій в громаді є наявність та якість комунікацій, які мають бути двосторонніми (від влади – громаді і від громади – владі) та організовані на високому рівні, що передбачає оприлюднення на інформаційних ресурсах інформації стосовно діяльності місцевої влади, зокрема така діяльність повинна регулярно та систематично висвітлюватись на сайті міської (селищної) ради та сторінках в соціальних мережах. Разом з тим, якісним показником системи комунікацій є можливість участі представників громади в засіданнях місцевої ради (кожен представник громади може безперешкодно особисто взяти участь в засіданнях місцевої ради), а також інклюзивність щодо участі громадськості в засіданнях, що виражається у створенні певних умов за допомогою он-лайн трансляції або записів засідань з послідуючим їх оприлюдненням тощо.

Відповідно до запропонованого прикладного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ, економічна підсистема організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ представлена такими елементами (табл. 3).

У тому числі важливо розглядати та враховувати також такі важливі питання і характеристики як фінансова спроможність громади, що виражається кількістю прямих фінансових надходжень до бюджету громади, ефективністю управління фінансами громади та застосуванням партисипативного бюджету як нового фінансово-управлінського інструменту; співробітництво громад, що запроваджується з метою підвищення якості надання послуг населенню на основі досягнення спільних інтересів за допомогою реалізації спільних проєктів; розвиток підприємництва, який сьогодні є актуальним інструментом розвитку місцевої економіки та сприяє розкриттю економічного потенціалу громади; ресурсна база громади, що складається з фінансів громади, її природних ресурсів, матеріальних та нематеріальних компонентів, до яких, зокрема, належать земля, технології, комунальне господарство, суб'єкти господарювання тощо, та які за умови ефективного управління забезпечують розвиток ОТГ; інклюзивна економіка, сутність якої полягає у наданні рівних можливостей участі в економічному розвитку; інфраструктура громади, яка є основоположним базисом розвитку місцевої економіки; людські ресурси зі своїми професійними знаннями та навичками тощо.

Таблиця 3

Елементи економічної підсистеми організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ

Елементи	Зміст
Природно-ресурсний потенціал	Є важливим чинником розміщення продуктивних сил на території ТГ. Стан та наявність природно-ресурсного потенціалу громади відображається в економічному профілі територіальної громади. Спеціалістами органів управління ТГ оцінюється потенціал використання природних ресурсів, розробляються плани щодо його ефективного використання. Видобування природних ресурсів є значущим об'єктом управління, оскільки рентні платежі та екологічний збір спрямовуються на розвиток громади. Разом з тим, інформація про природні ресурси громади повинна бути у відкритому доступі, механізм розподілу природних ресурсів повинен бути зрозумілим, а інформація про розподіл рентної плати – прозорою.
Кадровий потенціал громади	Кадровий потенціал ТГ характеризується трудовими можливостями мешканців громади, наявністю у населення вищої або професійно-технічної освіти, відповідного кваліфікаційного рівня, здатністю до генерування ідей, створення інноваційних продуктів. Виражається наявністю економічно активного населення, що сприяє підвищенню самозайнятості населення та створенню нових суб'єктів господарювання, розвитку підприємництва та мікропідприємництва в громаді. Важливим завданням системи управління ТГ є об'єктивна оцінка кадрового потенціалу, його постійне оновлення та контроль за міграцією населення та рівнем зайнятості в громаді.
Економічна інфраструктура	Представлений територіальною структурою виробництва, яка повинна бути науково обґрунтованою, зокрема в громаді повинен існувати план розміщення промислових об'єктів центрів, вузлів, агломерацій, районів, економічних районів. Важливою складовою економічного потенціалу є наявність та якість транспортної інфраструктури, яка повинна бути представлена якісною дорожньою інфраструктурою, оновленим дорожньо-транспортним зв'язком між територіями, графіком маршрутів, наявністю автовокзалу, залізничних вузлів та станцій, а також повітряного сполучення. У тому числі важливою характеристикою є наявність доступу до мереж забезпечення (електроенергія, вода, сировина тощо), для чого в ТГ проводиться розробка дозвільної документації, технічних завдань для можливості доступу до вказаних мереж суб'єктам господарювання.
Розвиток підприємництва	Розвиток підприємництва характеризується наявністю та кількістю суб'єктів господарювання, що зареєстровані в ТГ. Підприємницька активність є головним джерелом наповнення місцевого бюджету. Для розвитку підприємництва важливою є наявність інституцій підтримки бізнесу, які повинні узгоджувати свою діяльність із стратегією розвитку громади. Значущим чинником для розвитку підприємництва є доступність додаткових фінансових ресурсів для розвитку бізнесу. Зокрема органами управління ТГ повинна бути затверджена програма фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в ТГ.
Відповідність послуг у громаді її потребам	Достатність послуг, які можна отримати в громаді забезпечується створенням якісної системи надання послуг, зокрема що стосується швидкої реєстрації бізнесу. Якісною характеристикою надання відповідних послуг є фаховість співробітників відповідних інстанцій та швидкість вирішення проблем, що виникають. Створена система надання послуг повинна бути економічно ефективною, покривати свої витрати та прагнути до збільшення доходів від діяльності.
Система бюджетування та фінансового менеджменту в громаді	Основною характеристикою системи бюджетування на місцевому рівні є його самодостатність, яка вимірюється ступенем його залежності від субвенцій та дотацій із державного бюджету. Одним із головних завдань управління бюджетом повинне бути спрямоване на забезпечення достатності бюджету для фінансування поточних витрат і витрат розвитку. Менеджмент системи бюджетування в ТГ також передбачає планування надходжень та видатків бюджету, його відповідність та орієнтацію на стратегію розвитку ТГ, використання можливостей залучення додаткових джерел фінансування (ДФРР, обласний бюджет, кошти міжнародної допомоги тощо). Особливе значення в процесі бюджетування в ТГ має партисипативність процесу бюджетування в ТГ, в ході якого повинне залучатись широке коло стейкхолдерів до планування та ухвалення бюджету громади. Для забезпечення якісного бюджетування в ТГ органи управління повинні проводити заходи з розширення інструментів та можливостей залучення мешканців до процесу бюджетування, зокрема впровадження партисипативного бюджету та забезпечення прозорості процесу бюджетування.

Так, фінансова спроможність адміністративно-територіальної одиниці визначається як "здатність забезпечувати надходження достатнього обсягу фінансових ресурсів та формування ефективної структури їх джерел, а також їх якісний розподіл та ефективне використання для подолання дестабілізаторів та досягнення стабільності соціально-економічного розвитку утворення у короткостроковій та довгостроковій перспективі" [6]. Для того, щоб територіальні громади могли виконувати функції, делеговані їм державою, вони отримують трансферти у вигляді дотацій, субвенцій на розвиток освітньої, медичної, житлово-господарської сфери, культури та інфраструктури регіону тощо, що має основоположне значення для фінансової спроможності ТГ. Крім того, до бюджетів ТГ зараховується 60% податку на доходи фізичних осіб, акцизний податок, єдиний податок, податок на нерухоме майно, рентна плата та інші надходження.

Всі базові дотації та субвенції, які отримують громади, переважно йдуть на поточні витрати (зарплати бюджетному сектору, утримання комуналь-

них підприємства, оплата комунальних платежів тощо), при цьому питання фінансування розвитку громади залишається не вирішеним. Також виникає питання управління та адміністрування місцевими фінансами з метою забезпечення розвитку ТГ. Сьогодні в нашій державі відсутній досвід управління фінансами територіальної громади, тому цей чинник дещо обмежує підтримання високого темпу реформування місцевих фінансів та спричиняє труднощі у вирішенні поточних проблем управління фінансами ТГ. Ураховуючи те, що домінуючим критерієм формування ТГ виступають фінансові ресурси, рівень забезпечення громади цим ресурсом та ефективність його використання значною мірою детермінують рівень її економічного розвитку. На рівні громад управління фінансами має передбачати не тільки покриття поточних видатків на утримання апарату управління, освіти, медицини, комунального господарства, а й відповідати цілям розвитку громади, які відображені в стратегіях та планах соціально-економічного розвитку ТГ.

Метою функціонування системи управління ТГ є забезпечення організаційно-економічного розвитку громади, що виражається у підвищенні добробуту та умов життя для мешканців. Результати застосування запропонованого підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ будуть виявлятись у різних сферах, де мешканці отримують відповідні послуги (табл. 4).

На наш погляд, реалізація запропонованого підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ сприятиме досягненню зазначених результатів за відповідними сферами, але крім зазначеного можна очікувати досягнення певних додаткових результатів:

посиленню організаційної, економічної, фінансової спроможності громад та органів управління ТГ;

прозорості процесів планування економічного розвитку громад та застосування практики партисипативного управління, зокрема у сфері бюджетування;

підвищенню якості життя та забезпеченню рівних можливостей мешканцям громади;

зростанню інвестиційної привабливості ТГ;

підвищенню узгодженості дій органів управління ТГ, суб'єктів господарювання та активних мешканців громади;

досягненню цілей, визначених в Стратегії розвитку ТГ;

підвищенню рівня безпеки та стійкості інфраструктури до загроз в умовах трансформацій у нестабільному зовнішньому середовищі.

Сучасні виклики зумовлюють наявність у фахівців органів управління ТГ відповідних професійних знань щодо управління фінансами та ресурсами ТГ, оцінювання потреб, спроможності та потенціалу ТГ в наданні соціально-економічних послуг, вміння визначити сильні сторони та сфери для вдосконалення, аналізувати та прогнозувати потреби у сферах розвитку громади, розробляти плани вирішення соціально-економічних проблем на засадах цілісного та системного підходу до організаційно-економічного забезпечення розвитку ТГ.

Таблиця 4

Очікувані результати від реалізації запропонованого підходу за сферами розвитку

Сфера	Зміст очікуваних результатів
Соціальна	Підвищення якості надання соціальних послуг, зокрема забезпечення своєчасності надання та виплати різних видів державної допомоги; збільшення кількості реалізації програм щодо підтримки різних категорій населення, підвищення рівня відчуття безпеки в ТГ, зменшення конфліктів в громаді.
Адміністративна	Розвиток системи надання адміністративних послуг для забезпечення задоволеності мешканців громади якістю та доступністю. Покращення кадрового забезпечення сфери надання адміністративних послуг.
Культура та спорт	Покращення умов для розвитку у сфері культури та спорту, зокрема розвиток та підвищення ефективності функціонування мережі закладів культури та спорту в ТГ; підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення закладів культури та спорту в громаді; створення умов для творчого розвитку особистості.
ЖКГ, транспорт і зв'язок	Поліпшення житлових і соціально-побутових умов для мешканців громади, покращення стану об'єктів дорожньої інфраструктури, забезпечення транспортного сполучення між всіма населеними пунктами об'єднаної громади; підвищення якості та територіальної доступності.
Освітня	Надання якісної, сучасної та доступної освіти. Створення інклюзивних умов та забезпечення шкіл сучасним обладнанням.,оптимізація існуючої мережі закладів освіти, поліпшення матеріально-технічної бази в сфері освіти та створення сучасного освітніх просторів.
Медична	Підвищення якості надання медичних послуг мешканцям ТГ, зокрема вчасне реагування та недопущення виникнення і масового поширення інфекційних хвороб, оптимізація розташування медичних закладів для надання якісних та доступних медичних послуг, поліпшення їхньої матеріально-технічної бази.
Економічна	Підвищення економічної активності та конкурентоспроможності ТГ, розширення ринків збуту продукції та послуг у громаді, впровадження інвестиційних проєктів за різними видами економічної діяльності, створення інноваційних кластерів та інноваційних виробництв, збільшення доступності фінансових ресурсів.
Фінансово-бюджетна	Зміцнення спроможності місцевого бюджету, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, збільшення надходжень до бюджету ТГ від ефективного управління ресурсами та використанням сучасних інструментів партисипації, залучення коштів міжнародної та державної допомоги.

Висновки. Таким чином, запропонований прикладний підхід до організаційно-економічного забезпечення розвиткуТГ передбачає взаємодію системи управління ТГ із зовнішніми інституціями, діяльність яких спрямована на підтримку розвитку ТГ шляхом надання експертної, консультаційної, фінансової, матеріальної та нематеріальної допомоги та певну сукупність прийомів та способів управлінського впливу на організаційну та економічну підсистеми ТГ, ефективність якого виявляється у підвищенні якісних показників життя населення громади, як результат розвитку відповідних соціально-економічних сфер впливу органів управління ТГ.

Література

1. Садеков А. А., Цурик В. В. Управление предприятием в условиях кризиса : монография. Донецк : ДонГУЭТ, 2006. 178 с.
2. Шилова О. Ю. Організаційно-економічне забезпечення розвитку підприємства : автореф. дис... канд. экон. наук : 08.00.04 / Донецький національний технічний університет. Донецьк, 2009. 24 с.
3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська та ін. ; *Децентралізація публічної влади*. 2012. 128 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / гол. редкол. В. І. Шинкарук та ін.; Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. К. : Абрис, 2002. 742 с.
5. Білоус Я. Ю. Теоретичні аспекти організаційно-економічного забезпечення розвитку територіальних громад України. *Ефективна економіка*. 2022. № 3. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10052. (дата звернення: 26.10.2022).
6. Михайлів Г. Фінансова спроможність соціально-економічного розвитку регіональних суспільних систем. Економічний аналіз. №7. 2010. С. 97-99.

References

1. Sadekov A. A., Tsuryk V. V. Upravlenye predpryiatyem v uslovyiakh kryzysa : monohrafyia. Donetsk : DonHUET, 2006. 178 s.
2. Shylova O. Yu. Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia rozvytku pidpryiemstva : avtoref. dys... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Donetskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet. Donetsk, 2009. 24 s.
3. Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskykh krain ta perspektyvy Ukrainy / O. Boryslavska ta in. ; Detsentralizatsiia publichnoi vlady. 2012. 128 s.
4. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk / hol. redkol. V. I. Shynkaruk ta in.; Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy. K. : Abrys, 2002. 742 s.
5. Bilous, Y. (2022), "Theoretical aspects of organizational and economic support of development of territorial communities of Ukraine", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 3, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10052 (Accessed 26 Oct 2022).
6. Mykhailiv H. Finansova spromozhnist sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionalnykh suspilnykh system. Ekonomichnyi analiz. №7. 2010. S. 97-99.

Halhash R.A., Semenenko I.M., Bilous Y.Y., Ivchenko Y.A. Development of an applied approach to the organizational and economic support for the development of the Ukraine territorial communities

This article proposes an applied approach to organizational and economic support for development, which will embody a set of methods and ways of influencing the development of territorial communities. To develop and implement an applied approach to the organizational and economic support for the development of territorial communities, the main tasks of the functioning of the territorial community management system are taken into account, among which the most important are the support of the development of the territorial community in the sphere of economy and finance, administrative services, and in social, educational, medical, housing economic, cultural spheres, etc., which should be reflected in the results of organizational and economic support for development. The proposed applied approach to the organizational and economic support for the development of territorial communities involves the interaction of territorial communities, as an organizational and economic system, with external institutions whose activities are aimed at supporting the development of territorial communities by providing expert, consulting, financial, material and non-material assistance.

The article presents a meaningful description of the elements of the organizational and economic subsystems of organizational and economic support for the development of territorial communities, which made it possible to formulate the expected results from the implementation of the proposed approach in the spheres of development of territorial communities. It is noted that modern challenges require the availability of experts in territorial community management bodies with appropriate professional knowledge regarding the management of finances and resources of territorial communities, assessment of the needs, capacity and potential of territorial communities in the support of social and economic services, the ability to identify strengths and areas for improvement, analyze and forecast needs in the spheres of community development, develop plans for solving socio-economic problems based on a holistic and systemic approach to organizational and economic support for the development of territorial communities. Therefore, an applied approach to the organizational and economic support for the development of territorial communities will be useful for local self-government bodiesto use further, since it is within their functional responsibilities to ensure the development of local territorial communities.

Key words: *Development, territorial community, organizational and economic support, subsystem, applied approach.*

Галгаш Руслан Анатолійович – д.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи, економіки та розвиткуСхідноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Семененко Інна Максимівна – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки і підприємництва Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Білоус Яна Юріївна – PhD, доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Івченко Юлія Анатоліївна – старший викладач кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Стаття подана 19.10.2022